

УДК 821.161.2-92"Будяк"(477.83- 25)"1921/1923":[94:356.113(477)"19"]
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863.3/30.212365>

Ірина РОЗДОЛЬСЬКА,
orcid.org/0000-0002-3308-1981
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри української літератури імені академіка Михайла Возняка
Львівського національного університету імені Івана Франка
(Львів, Україна) yaremchuk.iryuna74@gmail.com

ЛІТЕРАТУРНИЙ ПРОФІЛЬ УКРАЇНСЬКИХ СІЧОВИХ СТРІЛЬЦІВ У ЖУРНАЛІ «БУДЯК» (1921–1923)

У статті розкрито літературний профіль стрілецької військової спільноти на матеріалі літературних публікацій у гумористично-сатиричному журналі «Будяк», який виходив у Львові у 1921–1922-х роках. З'ясовано статус видання як стрілецького за складом засновників та авторів, ідейно-естетичним наповненням, стрілецькими генераційними установками та образом світу.

До творчої стрілецької шеренги видання разом із Р. Купчинським, Л. Лепким, О. Бабієм, Ю. Шкрумеляком, В. Бобинським, Л. Луцівим, П. Франком стали Д. Кренжаловський, Р. Голіян, П. Ковжун, «Ігла». Із ідеями видання солідаризується С. Чарнецький.

У центрі публікацій видання – події «стрілецького світу», (табірне життя інтернованих побратимів, колізії Визвольної війни із центральними семами визвольного Листопада, Збруча, стрілецької могили, «тих, що полягли», стрілецької дружби, стрілецького побратимства, Цяпки-Новіни), що разом є формою маніфестування генераційного образу «ми», власної військової поколінневої єдності на етапі «по війні».

У поляризованому художньому світі на рівні «свій» – «чужий» головним героєм є січовий стрілець, носій екзистенційного конструктиву і трагічного оптимізму та місії історичної самопосвяти і художня символізована проєкція спільного історичного «ми», наділена автобіографічними та документальними сенсами. Антигерой-більшовик омовлений публіцистично прямолінійно, в реаліях міжвоєнної значення концепту розширено «своїми», що піддалися пропаганді.

Рецепція естетичних маніфестацій групи «Митуса» разом із паралельним самопрезентуванням її представників як учасників «Будяка» засвідчує яскраву товариську взаємодію і виrozumілість колег-конкурентів. У журналі вперше виразно звучить сумнів у відповідності групи «Митуса» стрілецьким цінностям, стверджено запрограмовану налаштованість на більшовизм, асоційований у Д. Кренжаловського із футуризмом. Відповідно, художній стиль отримує ідеологічне маркування і потрактування вторинним в естетичному окресленні січового стрілецтва в літературі, що зреалізовувалося насамперед образними, тематичними шуканнями, згодом жанровими, стильово ж було націлене на поетику символізму, реалізму.

Ключові слова: Українські Січові Стрільці, журнал «Будяк», генерація, образ світу.

Iryna ROZDOLSKA,
orcid.org/0000-0002-3308-1981
Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor at the Department of Ukrainian Literature
named after academician Mykhailo Vozniak
Ivan Franko National University of Lviv
(Lviv, Ukraine) yaremchuk.iryuna74@gmail.com

UKRAINIAN SICH RIFLEMEN LITERARY PROFILE IN “BUDYAK” MAGAZINE (1921–1922)

The article reveals the riflemen military community literary profile based on the literary publications in humorously-satirical “Budyak” magazine, which was published in Lviv in 1921–1922 years. The edition’s status as a riflemen’s by composition of founders and authors, ideological and aesthetic content, riflemen generational values and image of the world is clarified.

R. Kupchynskiy, L. Lepkyi, O. Babii, Yu. Shkrumeliak, V. Bobynskiy, L. Lutsiv, and P. Franko, D. Krenzhlovskiy, R. Goliian, P. Kovzhun, «Iгла» joined the creative riflemen edition. S. Charnetskyi shows solidarity with edition’s ideas.

Events of “riflemen world” are in the center of edition’s publications (camp life of interned comrades, tracks of the Liberation War with the central sems of the liberation November, Zbruch, the riflemen grave, “the ones who fell”, riflemen friendship, riflemen fellowship, Tsyapka-Novina), that together makes form of generational “ego” image, manifesting own military generational unity at the “afterwar” stage.

In polarized artistic world on «mine-yours» stage the main hero is the sich rifleman, bearer of existential constructive and tragical optimism and historical self-sacrifice mission and artistic symbolized vision of collective

historical "we", endowed with autobiographic and documentary senses. Antihero-bolshevik voiced journalistically straightforward, in realities of interwar the concept's value is extended at account of "our", who succumbed to propaganda and betrayed.

Reception of "Mytusa's" group aesthetic manifestation together with parallel self-presentation its representatives as "Budyak's" members, certifies bright partnership cooperation and knowledge of rival colleagues. The first time in magazine the doubt of "Mytusa" group correspondence with riflemen values is heard. The programmed attitude to Bolshevism was asserted, associated with futurism by D. Krenzhalskyi. Thereby the artistic style receives ideological marking, and interpretation as a secondary in aesthetic outlining of sich riflemen in literature what realized figurative, thematic searches, later the genre ones, styles though were aimed at poetic of symbolism and realism

Key words: Ukrainian Sich Riflemen, "Budyak" magazine, generation, image of the world.

Постановка проблеми та аналіз досліджень.

«Сатирично-гумористичний журнал» «Будяк» (Львів, 1921–1923) у 1921–1923 рр., період «невизначеності політичного статусу Галичини» (Сніцарчук, 2001: 46) не лише відкриває пресову лінійку українського гумору і сатири, оскільки є першим виданням такого плану цього періоду, як зауважила дослідниця галицького міжвоєнного гумористично-сатиричного дискурсу Л. Сніцарчук (Сніцарчук, 2001: 19), але і є першою формою літературно-пресової презентації стрілецького покоління в нових історико-політичних умовах міжвоєнності – визначення статусу Галичини, остаточного встановлення польської державної структури та політичного тиску на українські патріотичні сили та українське населення, у якому стрілецтво проявляє свою єдність і організаційно, і ідейно, і художньо. Дослідниця визнає ініціативу колишніх учасників визвольної війни як джерело виникнення журналу (Сніцарчук, 2001: 49). Водночас цілісний літературний портрет січового стрілецтва з увагою до його генераційно-естетичних установок у виданні досі залишається поза увагою.

Є спорадичні спроби актуалізації окремої творчої персоналії у виданні, як це маємо із особою О. Бабія (Утріско, 2010: 155–169). Також у пресознавстві більше поширеною є думка насамперед про генетичні зв'язки міжвоєнної гумористики і сатири із традиціями, що були в Австро-Угорщині до початку Першої світової війни, про «значну роль у розвитку української сатирично-гумористичної періодики» часописів січового стрілецтва також зауважують (Сніцарчук, 2001: 44). Журнал цікавить науковців як медіа-формат і таким чином осмислюється – через рубрикацію (Савчин, 2014: 510–516). Для Л. Сироти – публікації у «Будяку» становлять підготовчий етап групи «Митуса» і через те забібліографовані у покажчику групи і зв'язані із конкретною персоналією (Сирота: 2004). Завдяки публікаціям означених науковців актуалізується стрілецький сегмент «Будяка», а ми у своїй праці отримуємо можливість розкрити літературний профіль стрілецької когорти у виданні, з'ясувавши коло учасників,

міру участі колишніх вояків Легіону УСС та УГА в організації видання, окреслити образ світу, коло стрілецької мілітарної тематики і їхній зв'язок із тими цінностями військової когорти, які визначали її соціальну ідентичність. Ці **невирішені літературознавчі** питання щодо стрілецької когорти у зазначеному пресовому форматі і становлять **наукові рамки мети** нашої студії.

Виклад основного матеріалу. Очолив редакцію Дмитро Кренжаловський. Увага до його життєпису дозволяє з'ясувати його закономірну присутність серед тих стрілецьких авторів, що уже відомі широкому загалу. Він був мобілізований 1914 р. до австрійської армії, кадровий офіцер, згодом був делегований до Легіону УСС із «35-го полку крайової оборони австро-угорської армії», командував Легіоном у липні-серпні 1917 р., також був активним учасником Листопадового зриву та українсько-польської війни 1918–1919 рр. (Коваль). Він вів найбільш актуальну рубрику «Політик має голос», за що «у векторі взаємовідносин українці-поляки» ... «не раз був змушений перевиховуватися» у в'язниці», адже тему розкривав емоційно, із великою експресією під час викладу подій, іронічно-глузливо (Сніцарчук, 2001: 116). Часопис зазнавав регулярних конфіскацій через засудження польської внутрішньої і зовнішньої політики в українському питанні, а Д. Кренжаловський зазнавав арешту.

Стрілецька автура переважала. Це стрілець УГА Олесь Бабій (1897–1975), який на сторінках виданням під псевдонімами «Глум», «Чмелик» виступав із поезією, прозовими етюдами, фейлетонами. Журналом «Будяк» він заактуалізував власне ім'я у Львові, оскільки до того проявлявся на сторінках видань УГА, які виходили поза львівським ареалом, що було пов'язано і з біографічними колізіями його особистої стрілецької історії, адже йому не вдалося піти добровольцем Легіону УСС, куди зголосився, потрапив у лави австро-угорської армії, був на фронтах (Сирота, 1996: 266). Юра Шкрумеляк (1895–1965), підхорунжий УСС, соратник М. Євшана у пресовому бюро НК УГА, проявив себе гумористичною

поетичною творчістю як «Смик» та «Ігорків», Роман Купчинський – фейлетонами та віршами – під власним іменем та псевдом «Рома», «Г.».

Роман Голяня («Chat noir») (1899–1966) старшина УГА, який початково був мобілізований до австрійського війська 12 лютого 1916 року, відбув кадровий офіцерський вишкіл, пройшов албанський, македонський фронти, десятник-підхорунжий (від 16.XI.1917 р.), четар (підпоручник) (із червня 1918 р.). З середини листопада 1918 року – в УГА, де виконує дипломатичні представницькі обов'язки у міжнародних переговорах, керував кіннотою, вишколом добровольців, після переходу ріки Збруч із частинами УГА, служив у армії УНР, як вояк УГА у січні 1920 р. потрапив у польський полон і був інтернований у таборі військовополонених УГА та УНР у Ланцуті, біля Ряшева, де утримували полонених УГА і з Армії УНР (Качор, 2009). У міжвоєнні – член УНДО, один із найкращих українських журналістів.

В. Бобинський у «Будяку» – із 1922 р., із січня, часу початку виходу часопису «Митуса» – із чотирма віршами і така нечисленність літературної присутності пов'язана, очевидно, із веденням журналу «Митуса» та співробітництвом із «Землею і волею». Художника П. Ковжуна, соратника М. Семенка у футуризмі, дослідники також потрактовують належним до січового товариства, хоч біографічно він був зв'язаний із армією УНР, зі стрілецькими силами його єднає перебування у підрозділі січових стрільців армії УНР, у кількісному складі якого галицьке вояцтво було суттєво представлено.

Тематика їхніх публікацій виявляє тісний зв'язок із суспільними і національними проблемами сучасності. Стрілецтво виступає в обороні національних прав українців Галичини. Тут проявляється тематичний вектор українсько-польського протистояння, виразний у стрілецькій літературній творчості на етапі українсько-польської війни 1918–1919 р., лише на новому колі спіралі історичних подій.

«Вступний вірш» до першого числа нового видання – це кредо часопису, не випадково означене «Наше вірую». Поезія розкриває і наміри редакції, і позахудожні чинники інтерпретаційної призми. Лицарі «Червоної калини» приготували Україні сухий будяк сатири, підтекст символіки образу – прозорий, позначений мілітарною семантикою тропіки – кривавості червоного кольору, пожарів сонця «у полі» («у полі», по стрілецькому – це на полі бою, на фронті): «Несли до тебе днина в днину / Сині блавати і кривавий мак, / А ми Тобі несемо Україно /

Колочий і сухий «Будяк». // В пожарах сонця зріс він в полі, / І не раз гнувся від дощів / І над ним вітер злої долі / Ломив гомони вольних слів» (Будяк, 1921, 1: 1). В нових історико-політичних умовах («у смутку злу годину») «будяківці» нестимуть «сміх, сердечний сміх». Таким чином артикульовано намір «сміхом направляти», така установка нав'язує до імперативів стрілецької гумористики визвольної доби, яка «мала на цілі» «направляти хиби одиниць або загалу, як зі стрілецького, так і з позастрілецького світа» (Бабюк, 1918: 619).

Стрілецькі визвольні дні проявляються лапідарно, в контексті розкриття тогочасних тем, і ширше – як наскрізна тема, лейтмотив. Наприклад, у вірші О. Бабія «Чудасія» про цензурні утиски увиразнено місця концтабірного «замешкання» інтернованих військовополонених армії УГА у Польщі номенами «Домб'є», «Вадовиці», «Пикуличі», через що журнал зазнав конфіскації (Снічарчук, 2001: 51): «Нас тут судять, звать катами, / Ми «шакалі» - ще дещо. / Ну а Домбє, Вадовичі, / Пикуличі... то нічо? (Будяк, 1921, 2: 3). Концтабірні «стації» стрілецької хресної дороги перейшли десятки тисяч вояків, чимало у них померло. Етап Домб'є є у життєписах Петра Франка (Литвин, 1995: 158), художника Лева Геца, а Тухолі – у Р. Купчинського. Заплата «незваної республіки лицарству», підсумовує О. Бабій від світу – «Ні, за труди нам заплата / У бараках на припоні» (Будяк, 1921, 4: 5). Тема баракового життя стрілецтва відверто висвітлювалась на сторінках стрілецької преси. У статті «Полонені Українці в Польщі» газети УГА «Стрілець» прямим текстом констатовано неможливі умови існування вояків: «У Вадовицях перебуває до трьох тисяч наших полонених. Поляки знущаються над ними без милосердя, б'ють і морять голодом. Одіж з них поздирали в майже голих змушують до праці. А як наші бранці жалувались, що босі не можуть йти до праці, то їх безмилосердно били по лиці, копали ногами, товкли прикладами, а вкінці виганяли босих на сніг і держали їх сціпенілих від зима через вісім годин» (Полонені, 1919: 3). Лейтмотивними є – мотив Листопада, мотив Збруча, стрілецького героя, стрілецької дружби, особливо прикметні в суспільних умовах, що передані поетичною констатацією О. Бабія «нема України / Ані в Києві, ні Львові» (Будяк, 1921, 4: 5), чи настроєвим штрихом у самохарактеристиці від імені колективу Р. Купчинського – «на лицах наших сміх, а душах нам огонь» (Будяк, 1922, 1: 2)

Олесь Бабій – «веде перед» у виданні, у серйозних та гумористичних темах. Тему визвольного листопада представляє без жартів, драматично.

До речі, автори сатиричних видань наголошували, що листопадова тема, яка розпочалася із 1 листопада 1918 року, взяття Львова і проголошення української держави, ніколи не буде потрактована сатирично (Сніцарчук, 2001: 110). У листопаді, «Ruskim miesiącu» (Литвин, 1995: 32) особливо пильною була і цензура щодо української преси. «Будяківці» потрактовують цей день святом національної солідарності, «день святочний», «день вируки» (Будяк, 1921, 17: 2).

У поезії О. Бабій вдається до риторики апострофи, поетичного звернення до своїх сучасників-побратимів із визвольної війни. Точкою відліку є екзистенційний стан генерації в умовах післяпрограшу, «у домі роботи, країні неволі», позначених суспільним обвинуваченням січового товариства у поразці, душевною втомою під трагічного результату війни, що не принесла визволення, пошуком себе в нових політичних координатах. Ліричний мовець не звинувачує сучасників, серед яких і сам, поділяючи тягар стрілецької долі. Він розуміє, що може настати момент неподолання ситуації тривалої розпачу і втрати екзистенційного конструктиву, тому шукає для всіх точки опори для виходу зі стану зневіри. День першого листопада – космологічна точка української визвольної історії як перший день сотворення світу, за яку заплачено стрільцтвом величезну ціну. Огrom покладених зусиль «за Україну» централізує топос цвинтаря і концепт стрілецької могили: «А як на вас тягар недоли впаде, / Як схилитеся в ярмі від сорому ваги, / Від ударів бича, неволі, злоби, зради / Як здавлять вас, як червів вороги... / На цвинтар йдіть, де згас ваш сон немерший / І згадуйте – листопада день перший». Поет акцентує на непроминальності для утвердження національної героїчної пам'яті цієї надзвичайної події, що стала ініціацією українства на державний народ: «Бо знайте ви... що день цей превеликий, / Це перший лет і перша спроба крил. / А пробу цю на віки і на віки / Ви тямити будете до могил. / І день той вам буде дороговказом, / Щоб ви ішли сміливо всі і разом. // Бо вірте ви, що день це незабутий / Для вас буде чарівним джерелом, / З якого вод цілющих вам добути / І від яких титаном буде гном. / Не здавить враг ні східний, ні западний, / Бо в вас вже був день першолистопадний (Будяк, 1922, 21–22: 2).

Редакція залишила собі зі стрілецьких часів меморіальну тему «тих, що полягли», серйозне, драматичне розгортання якої у гумористичному виданні вважає за моральний обов'язок честі, повертаючись до стрілецьких сенсів художнього топосу могили і стрілецької кривавої жертви, як

у поезії «М. Л.» «На могилах» і «Ви впали» за підписом «будяківці». Твори також увиразнюють нове «тут і тепер», що вже після бою, тому закономірним постає інший план суспільно актуального значення стрілецької могили: «Чи є ще лицарі завзяті, / Борці за волю, Чи може вже?...» (Будяк, 1921, 8–9: 2). Бійці «Будяка» солідаризуються із «тими, що впали», в характерології яких концентрують найкращі національні та стрілецькі риси, що ставлять їх понад аморальним, безличним дворушним суспільством, що в одержимості геддлем забуває про велику жертву молодих життів. Оживлення в пам'яті незабутніх облич – спосіб протистояти «гіршим людям» суспільності: «Ви впали, на погній – на те. Щоби в полі / Зродився посів щастя, волі, / Щоб з хама – стався раз народ. І піде пам'ять не забута / Облита кров'ю, в сталь закута / Од рода в род! // Ви впали. / Йшли волі – чесно боронити / В темряві йшли в незнану даль... Що згинули, на вічну славу, / За правду, долю і за справу» (Будяк, 1921, 8–9: 2).

О. Бабій також представляє і тему Збруча, прикметну для стрілецької генераційної свідомості. Річка Збруч, із якою пов'язані драматичні і навіть трагічні події в історії галицького війська набула в його сприйнятті містичного історіософського значення – нещасливого переходу, незворотності історії, розділеності двох часин одного народу, при цьому автор оптимізує факти історії потрактуванням образу ріки як символу вічного пам'ятання, символу руху «на Київ», до центру України. Гідронім справедливо потрактовано метафорою вічності і пам'яті (Утріско, 2010: 167).

Ветюді маємо фіксацію на генераційному «ми», поширення її на автора допису, і, практично, на увесь колектив видання. Постає концентрований образ посвятного покоління, яке відкинуло усе із мирного життя для здійснення місії військового переходу «тверді як скеля і незломні як граніт» на поклик України-матері. Генераційне «ми» автор окреслює у площині трагічного оптимізму, конструктивного налаштування до життя і боротьби попри безнадійні обставини. Бажанням чину, мілітаризму окреслено особистість стрільця, заглом комплексом таких якостей, про які Д. Донцов у своїй концепції людини чину і трагічного оптимізму говоритиме значно пізніше: «...У нас була пісня на устах, у нас була жадова чину і пімсти у серцях. [...] Ми йшли спокійні, повні віри і надії у втомленій душі. Нас не злякали могили, які залишились поза нами і хрести, що значили наші сліди. [...] І тепер ми не плачемо, згадуючи ту хвилину і тепер ми не ридасмо, споминаючи ту годину. Ми тільки жаліємо, що нам вирвано

кріс із рук, ми тужимо за ділом і боротьбою. [...] Ми не любимо сліз, не любимо слів, хочемо чину!» (Будяк, 1922, 13–14: 2–3). До типології мотиву можна долучити і поезію Ю. Шкрумеляка «16 липня 1922» (Будяк, 1922, 13–14: 2). Д. Кренжаловський (псевдонім «Роман Теодорович») (Сніцарчук, 2001: 100) образ нового українця передає через метонімію закутого хребта, щоб від вітру негнулися, ... бути гордими і достойними у справах своїх національних» (Будяк, 1922, 1: 4). По суті, ці рядки – уточнення кредо часопису. С. Чарнецький, розвиваючи напрям думки Д. Кренжаловського, наголошує на важливості національної єдності українських політичних партій (Будяк, 1921, 1: 5).

Р. Купчинський фіксує власну увагу на образі стрільця-антигероя у дописі «З диссонансів минулих днів», який присвятив деяким тихим діячам і деяким б. інтендантам У.Г.А.» – «псевдомученикам за державницьку ідею», які йшли в «рішачий бій – за посади добрі в Державному Секретаріаті і О.В.К. цілої області», а «ясна, роземіяна Україна» маячила «незабутнім героям» крізь потоки «шляхотного спірту і австрійсько-мадярського шампана» (Будяк, 1921, 17: 2). «Будяківці» також проти «червоного» перелицювання галицького стрілецтва на еміграції у золотій Празі, продажу більшовицькій «бабушці» Пропаганді стрілецької пісні, потоптання в такий спосіб цінностей визвольного здвигу: «А я тобі за тисячку перефарбую усі пісні стрілецькі на червоно» – ідеться у сатиричній алегорії автора «Chat blanc» «Сон одної ночі» (Будяк, 1922, 14: 2).

Окрім драматично-трагічного реєстру, стрілецький герой у «Будяку» представлений і власне гумористично, як і належить у гумористичному виданні в парадигмі «бравого солдата», «веселого усусуса», така візія поєднує стрілецький дискурс міжвоєнної із рукописною гумористикою стрілецтва – «Новініядою» Р. Купчинського, легендарним образом Цяпки Скоропада. Поезії О. Бабія «Машиністка і я» (Будяк, 1922, 13–14: 4), «Tempora mutantur» (Будяк, 1921, 2: 3) відтворюють гіперболізований фривольний портрет стрілецького казани, невтомного в бою і коханні: «Минувся той веселий час, / Як звався я «старшина»; / І як на мене раз у раз / Все «зиркала» дівчина. // Бувало блисну лиш мечем / І брякну острогами... / О, Боже мій, цілий гарем / Міг мати я з жінками!» (Будяк, 1921, 2: 3).

Завдяки мотиву автор Лу. Лу (Л. Луців) окреслює сатиричну проєкцію революційно-більшовицької концепції у «Реввоенсонеті» (Будяк, 1921, 10: 6). Загалом любовний сюжет є невід'ємним

конструентом романної біографії героя-стрільця – такими є і Роман Зварич із повісті Р. Купчинського «Заметіль», і герої повісті О. Бабія «Перші стежі» та «Дві сестри», навіть з рубрикацією епізодів на зразок «Стрілець кохає», як у «Перших стежах». Як тут не згадати ще й любовно-гедоністичного мотиву стрілецької пісні. Р. Купчинський доповнив образ бравого стрільця власною візією із поеми «Скоропад», уривки якої друкував у «Будяку» (Будяк, 1921, 5–6: 5–7). Стрілець Цяпка набув у журналі літературної плоти, отримав біографію, став містифікованим автором, що веде рубрики афоризмів (Будяк, 1921, 3: 8), повчань (Будяк, 1921, 4: 3), Фривольно-гедоністичні риси цінують образ стрільця в багатьох творах «Будяка», – зокрема у гумористичному творі «З воєнних пісень» полк невідступно супроводжують і палкі жіночі погляди, і зітхання (Будяк, 1921, 1: 6), однак справжній бравий стрілець більше шанує свого коня, як зрадливі хвилі любові, про що ідеться у поезії «Тост» (Будяк, 1921, 1: 8). Ліричний герой В. Бобинського також приміряє маску джигуна у поезії «Візит» (Будяк, 1922, 1: 5). Автор «Ігла», якого Л. Сніцарчук віднайшла ще у стрілецькій гумористиці визвольної війни, у конкурсній новелі «Будяка» «Він рішився» образну креацію стрільця побудував на ситуації невзаємного кохання, у якій герой після тривалих мук писання листа «до неї» замість надіслати його поштою «рішився» ...«на шнапса» (Будяк, 1923, 1: 6). Герой новели подорожі П. Франка «У Херсоні» разом із обсервуванням краси панночки в рожевому Оксани Миколаївни і краєвидів Херсона не забуває проаналізувати і стан національної свідомості тамтешньої молоді (Будяк, 1922, 19–20: 7). Загалом це зайва можливість ствердити власне воєнне і життєве братство і братерство, його дійсну цінність в примарному недержавному теперішньому. Інший спосіб ствердження генераційного стрілецького «ми»: «За дружність нашу в наших колі. / І за братерство, за любов. / Нехай пропадуть смутки, болі, / Ми нині тут а завтра в полі, / Бо кожний з нас на все готов. // [...] Товариші! За ті надії, / за недоспівані пісні, / І за найкращі наші мрії, / Що вітер їх колись розвіє, / Ми вип'ємо до дна усі!» (Будяк, 1921, 1: 8).

Відсутність дистанції поміж «Будяком» та іншою групою стрілецького ареалу, групою «Митуса», у якій стрілецькі кадри «будяківців» були задіяні, емоційну заангажованість засвідчує образок О. Бабія, члена «Митуси», «В редакції», присвячений сезону літературних сенсацій 1922 року і, зокрема, публічному представленню групи «Митуса», новостворену групу потракто-

вано літературною сензацією, позитивно згадано про її творчий вечір: «Сьогорічна осінь це сезон літературних сензацій: Старші письменники почали офензиву проти молодиків і б'ють їх на всіх фронтах аж дрантя летить. Ледви закінчився двобій професора Білецького з Отаманом Зеленим, як [...] а упала Кедрінова галузка на ніжну головку Митусівця за його літературний вечір. Словом замах за замахом» (Будяк, 1922, 19–20: 3).

Автор «Леліт» (псевдонім В. Бобинського, яким послуговувався у «Митусі») публікує «вразіння» від видання групою «Митуса» однойменного журналу у дописі «З історії одної літературної донкіхотерії, у якому наголошує на продовженні виходу часопису після четвертого випуску: «Митусівці після появи першого зшитка «Митуси»: – Митуса – Ми! Митусівці після появи четвертого, але (errug!) не останнього зшитка: – Ми тут – сами!» – наче констатуючи закінчення місії часопису і групи, що і сталося після виходу четвертого номера (Будяк, 1922, 12: 3,4). Автор «Л.» (Левко Лепкий) у дописі «На вечері Митуси» помістив дружний шарж на О. Бабія, розвиваючи його тему фривольного стрільця: «Пані між собою: – Цей Бабій, що такий ординарний? – Шкода, що обстриг волосся. – О-оо! Шкода!» (Будяк, 1922, 12: 3,4).

Однак деякі «будяківці» не поділяли великого захоплення від програми і журнального представлення групи. Зокрема, Д. Кренжаловський від самого початку входження нової літературної спільноти в літературно-видавничий простір, відчув в її ідейно-естетичному облаштуванні більшовицькі ноги, про що зазначає в січневому числі 1922 року, фіксуючи схильність «загадочної» «Митуси» до абстракту, що веде її в ряди «новітніх літературних большевиків», «званих футуристами» (Будяк, 1922, 2: 3), органом яких «Митуса» має шанси стати (Будяк, 1921, 2: 7). В інших публікаціях «Будяка» футуризм як поетика стає способом ідеологічної сатиричної критики і самої «Митуси», і більшовицької ідеології. Так облаштовано доброзичливий допис Льоня (Л. Лепкого) «Не друковане в Митусі» (Будяк, 1922, 6–7: 4). У футуристичній імпровізації «Праця» Р. Теодоровича авангардна поетика створила саркастичний рівень значень у представленні авангарду соціалістичного будівництва (Будяк, 1922, 3: 4). Редакція відреагувала і на раптове припинення діяльності групи у квітні 1922 р., умістивши відповідь на містифікований лист: «Львів: Ма – ко. Ваш гімн «хай живе Митуса» припізнився. Переробіть на «вічна пам'ять»» (Будяк, 1922, 12: 7).

Фінансова криза у виданні настала наприкінці 1922 року у зв'язку із цензурним та судовим тиском польської влади, «кращі сили «Будяка», зазначає Л. Сніцарчук, – сатиричне січове товариство – Р. Купчинський, Л. Лепкий, П. Ковжун та інші таланти, маючи своє бачення змісту сатирично-гумористичного часопису» (Сніцарчук, 2001: 52), відокремились для утворення нової пресової спільноти із назвою «Маски». Серед інших причин розпаду напевно і задіяність «будяківців» у інших виданнях – О. Бабія у «Впереді», Ю. Шкрумеляка у «Батьківщині», Р. Купчинського у «Ділі», їх усіх у концерні «Червона Калина», «Літературно-Науковому Віснику», В. Бобинського – частково у стрілецьких виданнях, а більше у прорадянських, а також у групі «Митуса». А ще кожен творив власний літературний силует.

Висновки. Отже, журнал «Будяк» у міжвоєнний час став виразом стрілецького образу світу, із національно-державним пріоритетом у шкалі цінностей, антибільшовицькою налаштованістю, зі сприйняттям творчості як акту історичної солідарності, при цьому не відкидав ігровий аспект літературної комунікації. Вже у «Будяку» стало можливим розширити коло стрілецьких військових персоналій новими іменами. Події «стрілецького світу» у центрі публікацій, від драматичних колізій нещодавнього табірної «життя» інтернованого вояцтва, до подій нещодавнього визвольного Здвигу із центральним мотивом листопада, Збруча, образом стрілецької дружби, мотивом стрілецького побратимства, що разом увиразнює стрілецьке збірне «ми» у широкому спектрі сукупних екзистенційних переживань після програшу. Творячи генераційний автопортрет, стрілецьтво демонструє якості екзистенційного конструктиву, трагічного оптимізму, що поєднується із місією історичної самопосягати. Носієм генераційного «ми» постає стрілецький герой, також військовик. Тема першого листопада постає центральною у стрілецькій визвольній історії, космовірною точкою нового українського світу, у державне здійснення якого стрільці вірять. Концепт стрілецької могили допомагає артикулювати меморіальну тему «тих, що полягли», художня реалізація її здійснюється в реєстрі піднесеного і трагічного, комічне завжди відсутнє.

Художній світ поляризований, антигерой у ньому насамперед потрактований представником більшовицьких цінностей, однак на відміну від років війни, образ ворога доповнюють ті стрілецькі сили, що піддалися «бабушці Пропаганді» і зрадили святі стрілецькі ідеали. В гумористичній парадигмі образу стрільця спостерігається зв'язок

із першообразом із «Новіниди» Р. Купчинського і перших оповідок про Цяпку Скоропада із гедоністично-фривольними інтонаціями і найголовнішою рисою – оптимізмом за будь-яких умов і чуттям стрілецької солідарності. Гумористична образна персоналія Цяпки-Новіни, тиражована в інших стрілецьких пропозиціях, постає нагодою висловити дійсність воєнного і життєвого братства вояків, а також реалізувати ігровий аспект літературного спілкування та творчого проявлення.

Результатом товариської взаємодії понад форматами груп і видань, постає представлення групи «Митуса» на сторінках «Будяка», проте, виразним є сумнів щодо стрілецької ідейної налаштованості групи, разом із впевненістю у схильності до більшовизму, асоційованій із футуризмом. Так стиль отримує ідеологічний вимір, як і сприйняття вторинним у генераційному окресленні стрілецтва в літературі, яке залишило собі переважно тематичні, образні, жанрові пошуки, пресові, стильово функціонуючі поетиці реалізму, символізму.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Баб'юк А. Д. Стрілецька преса. *Вістник Союзу визволення України*. Відень, 1918. Ч. 169. С. 619.
2. Будяк: сатирично-гумористичний журнал. Львів, 1921–1923.
3. Качор А. Роман Голян на військовій службі – на службі свого народу. *Вісті комбатанта*. 2009. 11 липня. URL: http://komb-a-ingwar.blogspot.com/2009/07/blog-post_11.html.
4. Коваль Р. М., Юзич Ю. П. Кренжалівський (Кренжаловський) Дмитро. Енциклопедія сучасної України. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=1903
5. Литвин М. Р., Науменко К. Є. Історія ЗУНР. Львів : Інститут українознавства НАНУ; Видавнича фірма «ОЛІР», 1995. 368 с.
6. «Полонені українці в Польщі. *Стрілець*. Станіславів, 1919. Ч. 3. С. 3.
7. Савчин Ю. О. Особливості рубрикації та структури сатирично-гумористичного журналу «Будяк» (1921–1923 рр.). *Діалог: Медіа-студії*. 2014. Вип. 18–19. С. 510–516. URL: <http://dms.onu.edu.ua/article/view/169598/169444>.
8. Сирота Л. Б. Літературна група «Митуса» (1921–1922): О. Бабій, В. Бобинський, Р. Купчинський, Ю. Шкрумеляк : бібліографічний покажчик / НДЦ періодики. ЛНБ ім. В. Стефаника. НАН України. Львів, 2004. 190 с.
9. Сирота Л. Б. Літературна група «Митуса» (до висвітлення життєвого і творчого шляху її представників). *Рукописна україніка у фондах Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника НАН України та проблеми створення інформаційного банку даних*. Львів, 1996. С. 263–275.
10. Снісарчук Л. В. Українська сатирично-гумористична преса Галичини 20–30-х рр. XX ст.: історико-функціональний аспект та інтерпретаційні особливості. Львів [у надзаг.: НАН України, ЛНБ ім. В. Стефаника, НДЦ періодики], 2001. 240 с.
11. Утриско О. О. Період «Будяка» у творчому бутті Олесь Бабія. *Українське літературознавство*. Львів, 2010. Вип. 73. С. 155–169.

REFERENCES

1. Babiuk A. Striletska presa. [Riflemen press]. *Vistnyk Soiuzu vyzvolennia Ukrainy*. Viden, 1918. Nr 169, p. 619 [in Ukrainian].
2. Budiak: satyrychno-humorystychnyi zhurnal [Budiak: satirical and humorous magazin]. Lviv, 1921–1923 [in Ukrainian].
3. Koval R. M., Yuzych Yu. P. Krenzhalivskiy (Krenzhalovskiy) Dmytro. *Entsyklopediia suchasnoi Ukrainy* [Encyclopedia of modern Ukraine] URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=1903 [in Ukrainian].
4. Kachor A. Roman Holiiian na viiskovii sluzhbi – na sluzhbi svoho narodu [Roman Holiiian in military service – in the service of his nation]. *Visti kombatanta*. 2009, 11 of July. URL: http://komb-a-ingwar.blogspot.com/2009/07/blog-post_11.html [in Ukrainian].
5. Lytvyn M. R., Naumenko K. Ie. *Istoriia ZUNR* [History of Western Ukrainian National Republic]. Lviv, 1995. 368 p. [in Ukrainian].
6. Poloneni ukraintsi v Polshchi. *Strilets* [The Riflemen]. Stanyslaviv, 1919, Nr 3, p. 3 [in Ukrainian].
7. Savchyn Yu. Osoblyvosti rubrykatsii ta struktury satyrychno-humorystychnoho zhurnalu “Budiak” (1921–1923) [Peculiarities of rubrication and structure of the satirical-humorous magazine “Budiak” (1921–1923)]. *Dialogue: Media-studies*, 2014, Nr 18–19, pp. 510–516. URL: <http://dms.onu.edu.ua/article/view/169598/169444>.
8. Syrota L. Literaturna hrupa “Mytusa” (do vysvitlennia zhyttievoho i tvorchoho shliakhu yii predstavnykiv) [The “Mytusa” literary group: to the coverage of the life and creative path of its rpresentatives]. *Ukrainian Handwriting in the holdings of the Lviv Scientific Library named after V. Stefanyk Rukopysna ukrainika u fondakh Lvivskoi naukovoї biblioteki im. V. Stefanyka of the NAS of Ukraine and the problems of creating an information bank*. Lviv, 1996, pp. 263–275 [in Ukrainian].
9. Syrota L. Literaturna hrupa “Mytusa” (1921–1922): O. Babii, V. Bobynskiy, R. Kupchynskiy, Yu. Shkrumeliak: bibliografichnyi pokazhchuk [The «Mytusa» literary group: (1921–1922): O. Babii, V. Bobynskiy, R. Kupchynskiy, Yu. Shkrumeliak: bibliographic index. Lviv, 2004. 190 p. [in Ukrainian].
10. Snitsarchuk L. V. *Ukrainska satyrychno-humorystychna presa Halychyny 20–30-kh rr. XX st.: istoriko-funktsionalnyi aspekt ta interpretatsiini osoblyvosti* [Ukrainian satirical and humorous press in Galicia in the 20-th and the 30-th of the XX century: historical-functional aspect and interpretive features]. Lviv, 2001, 240 p. [in Ukrainian].
11. Utrisko O. Period “Budiaka” u tvorchomu butti Olesia Babiiia [The period of «Budiaka» in the creative life of Oles Babii]. *Ukrainian literary criticism*. Lviv, 2010, Nr 73, pp. 155–169 [in Ukrainian].